

Uluslararası Göç ve Ulusal Güvenlik Bağlamında Türkiye'nin Sınır Dışı Politikalarının Göçmenler Üzerindeki Etkisi

Meltem Yıldırım¹

Öz

Uluslararası göç ve ulusal güvenlik konularının kesişim noktası hiç şüphesiz sınırlar meselesidir. Göçü hem bir tehdit hem de bir işgücü kaynağı olarak gören uluslar, sınır politikalarını bu doğrultularda belirlemiş ve çoğunlukla bu politikalar sonucunda göçmenlerin insan olmaktan doğan haklarını göz ardı etmişlerdir. Bu makalede Türkiye'nin sınır ve sınır dışı politikalarını teorik bir çerçevede incelemek ve yaşadığı yeri bir şekilde terk etmek zorunda kalmış, gerekli izinlere erişememiş göçmenlerin, yasal mevzuatta yer alan sınır dışı etme uygulamasıyla yaşadıkları problemleri tartışmaya açmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda makale sınır dışı uygulamasının yasal mevzuattaki yerini dikkate alarak, sınır politikalarının göçmenler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre Türkiye'nin sınır politikası ulusal güvenlik kapsamında belirlenmiş ve sınır dışı uygulamasında sınır dışı edilecek kişiler ve insan hakları çerçevesinde sınır dışı edilmesi uygun görünmeyen kişiler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda belirtilmiştir. Ancak yasal mevzuatta göçmenlerin yaşam şartlarını olumsuz yönde etkileyen birtakım eksiklikler söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Göç; Ulusal Güvenlik; Göç Politikası; Sınır; Sınır Dışı

ABSTRACT IN ENGLISH

Immigrants Impact on National Security in the Context of International Migration and Turkey's Deportation Policy

The intersection of international migration and national security issues is undoubtedly a question of borders. This article in Turkey's border and deportation policy will be examined in a theoretical framework. It is aimed to open the discussion to the problems experienced by immigrants through the deportation practice in the legal legislation. In this context, the article tried to reveal the effects of border policies on immigrants, taking into account the place of deportation in legal legislation. The Turkey's border policy according to the results determined within the context of national security and border external application will be deported persons and persons unfit for human rights within the framework of deportation specified in the Foreign and International Protection Act (YUKK). However, there are some deficiencies in the legal legislation that negatively affect the living conditions of immigrants.

Keywords: Migration; National Security; Migration Policy; Border; Deportation

Giriş

Uluslararası göç ve ulusal güvenlik kavramları, belgesiz göçlerin artışı ve zorunlu göçlerle birlikte küresel çapta iç içe geçmiş iki kavramdır (Köşer Akçapar, 2016, s.565). 1980'lerden günümüze kadar uluslararası göç hem ülke bütünlüğü için hem de kamu düzeni için tehlike

¹ Meltem Yıldırım, Düzce Üniversitesi, Türkiye. E-mail: meltemyildirim@duzce.edu.tr.

arz ettiği ileri sürülen, 1990'lara geldiğindeyse terörizm ve organize suçlarla birlikte ele alınan, 11 Eylül 2001 olaylarının ardından ulusal güvenliğe ciddi bir tehdit olduğu kabul edilen önemli bir konu olmuştur (Eroğlu Utku, 2018, s.98). 11 Eylül'den bu yana, artan güvenlik endişeleriyle devletler, göçmenlerin ülkelerine ayak basmasını doğrudan veya dolaylı olarak önlemek için bir dizi önlem geliştirmişlerdir ve ulusal egemenliğin geleneksel sembolü olarak sınırın rolü bu dönemde yeniden vurgulanmıştır (Crépeau, Nakache & Atak, 2007, s.312). Küresel hareketlilikler sonucunda yoğunlaşan ulusal güvenlik konusuyla yakından ilişkili olan tema ise sınır denetimleridir (Şirin Öner & İhlamur Öner, 2018, s.6). Uluslararası hukuk, her devlete kendi egemenliği doğrultusunda yabancıların, ülke sınırlarından giriş ve çıkışını denetleme hakkı vermiştir (Bayraktaroglu Özçelik, 2013, s.211). Günümüzde devletler, küreselleşmenin etkisiyle hızlanan göçleri denetleyebilmek ve istenmeyen göçleri engelleyebilmek için yeni yöntemler geliştirmiş, sınır dışı etme uygulamalarını ve sınır yönetimini güçlendirme çabası içerisinde girmişlerdir (Soysüren & Danış, 2014, s.16). Denetlenemeyen göç hareketlerinin ortaya çıkaracağı sonuçları birer tehdit unsuru olarak algılayan devletler ise sınırlarını kontrol altında tutmaya çalışmış ve çeşitli önlemler almışlardır (Şirin Öner & İhlamur Öner, 2018, s.6). Sınırın belirlenmesi ile “içerideki” ve “dışarıdakinin” yani “biz” ve “ötekinin” belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda tarih boyunca değişen ve dönüşen sınır meselesi, iki ülke arasındaki çizgiyi belirtmekten ziyade vatandaş ve yabancı arasındaki çizgiyi oluşturmuştur (Soysüren & Danış, 2014, s.16). Devletler sınırları içerisinde kimlerin bulunabileceği üzerine kararlar alabilmiş, sınırları içerisinde bulunmasının ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğunu düşündüğü kişiler için de sınır dışı politikaları uygulamışlardır.

Türkiye’de sınır dışı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nun başlıca konularından birisidir. 2013 yılında resmi olarak kabul edilen YUKK, yabancılar için hukuki meseleleri bir araya toplamış ve birtakım hakları görünür kılmıştır. YUKK’un 52. ve 60. maddeleri arasında işlenen sınır dışı konusunda; kimlerin sınır dışı edilip kimlerin edilemeyeceğine, sınır dışı etme sürecine ve geri gönderme merkezlerinin işleyişlerine yer verilmiştir. Ancak sınır dışı, hukuksal düzende yer almaktan ziyade kişilerin yaşamlarında önemli etkilere sebep olacak olumsuz bir süreçtir. Sınır dışı edilme kaygısı, göçmenlerin yeni bir yaşam kurdukları ülkede yeniden sosyalleşme noktasında çekimser davranmalarına neden olmuş, aynı zamanda sınır dışı uygulamaları, devletler için güvenlik politikasının önemli bir aracı olarak uygulanırken, özellikle belgesiz göçmenler için ciddi bir korku kaynağı olmuştur. İkamet, çalışma ya da turist olarak ülkede bulunma vizesi bulunmayan göçmenler sınır dışı edilme korkusuyla günlük yaşamlarında maruz kaldıkları hak ihlallerine karşı haklarını arayamamış ve yasal bir zemini bulunan sınır dışı, sosyal ilişkilerinin tümünde eşitsiz ve dezavantajlı konumda olan göçmenlerin hayat şartlarını daha da zorlaştırmıştır. Sağlık ve eğitim gibi pek çok temel haklara erişimi bulunmayan göçmenler yaşadıkları güvensiz sürecin içinde pek çok sorunla karşılaşmışlardır.

Söz konusu meseleyi teorik ve ikincil kaynakları ele alarak inceleyen bu çalışmada öncelikli olarak, kavramsal bir çerçeve oluşturmak adına sınır ve sınır dışı kavramları açıklanmıştır. Daha sonra uluslararası göç ve ulusal güvenlik ilişkisi incelenmiş ve ulusal güvenliğin sınır politikalarına etkileri açıklanmıştır. Çalışmada yasal mevzuat çerçevesinde sınır dışının hukuki boyutuna yer verilmiş, sonrasında ise sınır dışı uygulamasının göçmenler üzerindeki etkisi literatüre katkı sağlamak ve yeni bir bakış açısı oluşturmak adına tartışmaya açılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Çalışmada sıklıkla yer verilmiş olan sınır ve sınır dışı kavramlarının açıklanması ve ulusal güvenlik kavramının uluslararası göç bağlamında ele alınması çalışmanın bütünlüğü ve anlaşılabilir olması bakımından faydalı olacağı ön görülmüştür. Ayrıca çalışmada, hukuki bir statü ayrımı yapılmaksızın genel olarak göçmen ifadesi kullanılmıştır.

Sınır ve Sınır Dışı

Uluslararası göçle doğrudan ilişkili olan sınır kavramı, ulus devletlerin savaş ya da anlaşmalar sonucunda belirlenmiş ve siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve hukuki anlamda yetkisini bulundurduğu çizgiler anlamına gelir (Gökalp Aras, 2018, s.55). Sınır meselesi geçmişten günümüze dek var olmuş, karmaşık ve değişken bir kavramdır. Balibar'a göre (2002, s.75) sınırların ne olduğuna dair kısaca bir tanımlama yapmak mümkün değildir, çünkü tüm zaman ve yerler için tek bir sınır tanımından bahsetmek olanaksızdır. Sınır aynı zamanda, devlet ya da herhangi bir siyasi otoritenin yetkisinin bulunduğu ülkeyi işaret etmektedir ve bu sebeple de siyasi bir süreçtir (Genç, 2014, s.42) Sınırlar, bazı ulus devletlerin iç çatışmalarını yönetmek için çizdiği anti-demokratik uygulamalar olarak görülmüştür (Balibar, 2002, s.85). Tüm bu tanımlamalar neticesinde sınır, belgesiz göçmenler için bir korku unsuru haline gelmiştir (Biner, 2016, s.32). Göçmenler için sınır, iki ülke arasında çizilmiş çizgiden ziyade hayatlarına yön verecek önemli bir etken olmuştur.

Sınır dışı etme ise, devletlerin sınırları içerisinde bulunan yabancıyı, kanuna aykırı davranışlarından, karışmış oldukları suçlardan ya da kamu düzenine tehdit oluşturduğundan dolayı menşe ülkesine, transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye göndermesi şeklinde tanımlanmıştır (Yazgı, 2018, s.62). Bartram, Poros ve Monforte (2017, s.103) sınır dışı etmeyi, göçmenlerin ülkeyi terk etmeye zorlanması şeklinde tanımlamışlardır. Sınır dışı etmeyle ekonomik ve siyasi maliyetler yakından ilgilidir. Walters (2002, s.266) sınır dışı etmenin ticari bir yanının olduğunu savunurken bundan havayolu yöneticilerinin ve özel şirketlerin kar elde ettiğini ve sınır dışı etmenin bir anlamda ticaret olduğunu vurgulamıştır. Buna karşılık sınır dışı edilebilir bir kişinin bulunması durumunda kişinin, ekonomik ve siyasi maliyetler göz önünde tutularak bekletilebildiğini vurgulayan Biner (2016, s.107), mali problemler dolayısıyla Türkiye'de toplu sınır dışı etme gibi bir durumun olmayacağını ileri sürmüştür. Türkiye'de sınır dışı etme kararının uygulamaya hemen geçirilmesi ekonomik maliyetler açısından mümkün değildir. Sınır dışı edilecek kişiye bu süreçte iki memurun eşlik etmesi gerekir ancak personel yetersizliği, memurların yol harcırahı ve masraflarının karşılanması gibi mali kaynak gerektiren süreçler sınır dışı kararı geciktirmektedir (Biner, 2016, s.107). Dünya genelinde sınırların göçmenlere kapanması 1970'li yıllarda başlamış, 1990'lı yıllarda kontroller daha da artmış ve 2001 yılında yaşanan 11 Eylül olayları sonrasında göçmen alan ülkeler başta olmak üzere sıkı sınır denetimleri başlamıştır (Gökalp Aras, 2018, s.55). Ulus aşırı hareketlerin artması beraberinde sınırların daha da yükselmesini getirmiştir.

Uluslararası Göç Bağlamında Ulusal Güvenlik

1990'lar itibariyle Kopenhag Okulu, inşacı yaklaşımı temel almış ve güvenlik çalışmalarına yeni bakış açıları kazandırmıştır. Toplumsal güvenlik ve güvenikleştirme kavramlarını öne çıkaran Kopenhag Okulu, bir konunun söylemsel politikalar aracılığıyla kendini bir güvenlik politikası olarak gösterebileceğini ileri sürmüş, böylece söylemin güvenikleştirme yaklaşımında önemli bir araç olduğunu göstermiştir (Mandacı & Özerim, 2013, s.107). Kopenhag okulu için toplumsal

güvenlik, kabul edilebilir koşullar içinde, geleneksel dil, kültür, dini ve ulusal kimlik ve gelenek kalıplarının devam ettirilebilmesi anlamı taşır (Theiler, 2003, s.251). Toplumsal güvenliğe yönelik algılanan olası tehditlerin önüne geçilmesi gerekmektedir ve ülkeler çoğu zaman bu önlemi sınır güvenliğini artırarak sağlama yoluna gitmiştir. Kopenhag Okuluna göre güvenleştirmenin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ilk olarak meselenin “varoluşsal tehdit” olarak algılanması, daha sonra bu meselenin “referans nesnesi” olarak kabul edilmesi ve son olarak “dinleyici” kavramıyla nitelediği belirli bir kitleyi hedef alması gerekir. Bu şartlar altında göç ve güvenleştirme ilişkisini ele aldığımızda, varoluşsal tehdit olarak; göç meselesi, referans nesnesi olarak; ülkenin homojen kimlik yapısını bozduğu iddia edilen göçmenler ve dinleyici olarak; toplum örnek verilebilir (Demirtaş, 2019, s.2). İnsan güvenliği kavramı bu süreçte ortaya konan önemli kavramlardan biri olmuştur. Güvenliğin devletten ziyade bireyin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi ve önceliğin bireye verilmesini savunan insan güvenliği kavramı, bireyin vatandaşlığı olsun ya da olmasın güvenliğinin öncelikli olarak sağlanması gerektiğini vurguladığı için ayrıca önem taşımaktadır (Gökalp Aras, 2018, s.63). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) tarafından yayınlanan 1994 İnsani Kalkınma Raporu, insan güvenliği adına yapılan önemli bir adım olmuştur ve bu raporda insan güvenliği gelir eşitliğini, yiyeceğe, sağlık hizmetlerine ve içilebilir suya erişimi, güvenli alana ulaşımı, her türlü fiziksel ve etnik kökene dayalı şiddetten korunmayı ve insan haklarına uygun yaşama ulaşabilmeyi içeren 7 ayrı başlık halinde ele alınmıştır (Köşer Akçapar, 2016, s.570).

Soğuk savaşın bitmesiyle beraber azalacağı düşünülen ulusal güvenlik tehditleri 11 Eylül olayının yaşanmasıyla birlikte farklı bir sürece girmiştir (Roskin & Berry, 2014, s.277). İnsanların sınır ötesi hareketliliği ile uluslararası terörizm arasındaki ilişki, 11 Eylül 2001 saldırılarıyla güçlenmiş, o tarihten bu yana, göç yönetimi başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere küresel çapta en büyük ulusal güvenlik önceliği haline gelmiştir (Adamson, 2006, s.165). 11 Eylül sonrasında tüm dünya, askeri güvenlik ve uluslararası göçün kontrolü üzerine odaklanmıştır (Rudolph, 2003, s.615). Günümüzde sınır hareketliliklerinin suç, göçmenlerin suçlu olarak görülmesi ve belgesiz göçmenlerin birer tehdit unsuru olarak kabul görmeleri ve potansiyel birer tehlike olduklarının düşünülmesi, göç ve güvenliğin birlikte ele alınmasına sebep olmuştur (Gök, 2016, s.67). Göç alan toplulukların hükümetleri tarafından bu hareketlilikler çoğu zaman birer tehdit olarak algılanmıştır. Bu tehditler, silahlı mültecilerin saldırı olasılığı; göç alan ve göç veren ülkelerden her iki ülkenin de siyasi istikrarı için bir tehdit olması ya da göçmenlerin, kabul edilen ülkenin başlıca toplumsal değerlerine bir tehdit olarak algılanması şeklinde sıralanmıştır (Weiner, 1992/1993, s.104). Avrupa’da artan göçlerle birlikte bu tehdit algısı daha da yükselmiş, entegrasyonun doğrudan ulusal kimliğe bir tehdit olduğu düşüncesi öne çıkmıştır ve bu süreçte “toplumsal güvenlik” kavramı; “bir toplumun değişen koşullar, olası veya fiili tehditler altındayken temel kimliğini sürdürebilmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Buzan & Hansen, 2009, s.213). Belirli bir sosyal grubun kültürel kimliğinin hayatta kalması olarak tanımlayabileceğimiz toplumsal güvenlik, beraberinde devlet güvenliğinin mantıksal bir uzantısı haline gelmiştir (Theiler, 2003, s.250).

Rudolph (2013, s.605), devletlerin “ulusal çıkarlarını” üç boyutta tanımlamıştır: (1) jeopolitik güvenlik, (2) maddi zenginlik üretimi ve birikimi ve (3) sosyal istikrar ve uyum. Göç süreci bu üç alanı da etkilediği için göç politikaları ve sınır politikalarına odaklanmanın faydalı olacağını belirtmiştir. Göç alan ülkeler için göç, iktisadi, askeri, diplomatik ve aynı zamanda kültürel boyutuyla güvenlik önlemleri alınması gereken bir alan olarak kabul edilmiştir (Şirin Öner & İhlamur Öner, 2018, s.4). Göçmenlerin kültürel tehdit olarak algılanması karmaşık bir konudur. Bu konu, göçmenlere hangi hakların ve ayrıcalıkların verildiğini ve ev sahibi kültürün

göçmen toplumu, potansiyel vatandaşlar olarak görüp görmediğini belirlemiştir. Kültürel normların ihlali genellikle temel değerlere bir tehdit olarak kabul edilmiş ve aynı zamanda ulusal güvenliğe karşı da bir tehdit olarak algılanmıştır (Weiner, 1992/1993, s.110). Günümüzde artış gösteren ulusal ve toplumsal güvenlik tehditleriyle birlikte sınırlar daha da belirgin ve katı bir hal almıştır. Küreselleşmeyle beraber insan hareketliliklerinin de artmasıyla, askeri ve siyasi güvenlikten ziyade toplumsal yani insani güvenlik, uluslar için önemli bir mesele haline gelmiştir. Ulusal kimliğin muhafazasına yönelik tehdit algıları dolaylı olarak göçmen karşıtlığına neden olmuştur (Buzan, Weaver & Wilde, 1997, s.23). Göçün güvenlikle ilişkisi bağlamında tehditlerin önüne geçmek için hükümetler ilk olarak bu sınır ötesi tehditlere karşı uluslararası iş birlikleri yapması gerektiği, aynı zamanda güvenliği sağlarken uluslararası hareketliliğin de engellememe konusunda dikkatli olması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu süreçte en önemli konu bireysel hakların korunmasını sağlamak olmuştur (Martin, 2014, s.182).

Türkiye'nin Sınır Politikası ve Yasal Mevzuat Çerçevesinde Türkiye'de Sınır Dışı Etme

Türkiye, sınır güvenliği politikalarında Cumhuriyet döneminden günümüze önemli dönüşümler yaşamıştır. Cumhuriyet döneminde güçlü ordu, sınırların güvenliği için en önemli unsur olmuştur (Yeşiltaş, 2015, s.14). Soğuk savaş sonrasında küreselleşmeyle başlayan hareketlilikler, sınırların yalnızca saldırı ya da teröristlere karşı korunamayacağını, kitlesel göç ve kaçakçılık için de birtakım önlemler alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Yeşiltaş, 2015, s.16). Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında “AB ile entegre bir sınır anlayışı” hâkim olmuştur. Ancak Türkiye'nin sınırlarında terör sorunlarının bulunması nedeniyle tam anlamıyla entegre bir sınır politikasından söz etmek mümkün olmamıştır (Akman ve Kılıç, 2010, s.18). Arap Baharı ve Suriye'deki iç karışıklıklar, ulus-devlet üzerine kurulan sınır politikasını esnek bir sınır anlayışına bırakmıştır. “Açık kapı politikasıyla” birlikte, çok sayıda Suriyeli, Türkiye'ye sığınmıştır (Uzman, 2016, s.138). 2011 yılından itibaren yaşanan karışıklıklar ve Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)'nin Türkiye için bir tehdit haline gelmesiyle Türkiye, yasadışı göç ve sınır ihlallerine karşı sınırlarında “sıfır tolerans politikası” izlemiştir (Uzman, 2016, s.149). Türkiye, izlemiş olduğu politikaların yanı sıra yasal mevzuatında da birtakım değişiklikler yapmıştır.

Türkiye'de 2013 yılında resmi olarak kabul edilen YUKK öncesinde, uluslararası koruma, iltica ve göç genelgelerle düzenlenmiştir (Paçacı Elitok, 2013, s.168). Mevcut yasalar, 1924 Anayasası'ndan elde edilen Pasaport Yasası (5682 sayılı) ve 1950 Anayasası'ndan elde edilen 1950 Yılı ve Yabancılar Yasası (No. 5683) esasına dayanmıştır. 2012 yılına gelindiğinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmiş ve Nisan 2013'te bu kanun resmi olarak kabul edilmiştir. YUKK sayesinde geçici çözümler sunmak yerine, göçle ilgili konular tek bir göçmenlik yönetimi ve tek bir Kanun ile çözülmüş ve yönetilmiştir (Paçacı Elitok, 2013, s.168). YUKK ile Türkiye'deki göçmen gruplarının hakları daha da netleşmiştir.

YUKK, daha önceden var olan göç ve sığınmacılarla ilgili parçalı yasal mevzuata göre daha bütünlüklü bir yasal mevzuat ve politika belgesi olarak değerlendirilmiştir (Dardağan Kibar, 2014, s.183). Kanunda, 52. maddeden 60. maddeye kadar “Sınır Dışı Etme” hakkındaki yasal uygulamalara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş ve bu Kanunu'na göre; yabancıların, sınır dışı etme kararıyla, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebileceği öne sürülmüştür (YUKK, 2013, md.52). Kanunda yer alan “*yabancı*” kavramı,

md.3'te belirtildiği gibi, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi" için kullanılmıştır (YUKK, 2013, md.3). 53. maddede (YUKK, 2013) sınır dışı etme uygulamasının, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün talebi ya da valiliklerin kararı ile gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Sınır dışı etme kararının gerekçeleriyle birlikte sınır dışı edilen yabancıya ya da yasal temsilcisine ya da avukatına bildirilmesi gerekli görülmüştür. Ancak uygulamada sınır dışı edilmek üzere geçici koruma merkezinde tutulan göçmenlere sınır dışı edilme kararlarının gerekçesinin bildirilmediği yönünde iddialar öne sürülmüştür (Asalya/Türkiye Davası, 2014).

YUKK, kimlerin sınır dışı edilebileceğini 54. maddede belirtmiştir. Bu maddeye göre; terör örgütü veya suç örgütü yöneticisi, üyesi ya da destekleyicisi olan ve kamusal güvenliğe herhangi bir tehditte bulunan; vize ya da ikamet izinleri bulunmayan, iptal edilen ya da süresi dolan; Türkiye'ye yasal giriş ya da Türkiye'den yasal çıkış hükümlerine uymayan ya da Türkiye'ye giriş yasağının bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilen; uluslararası koruma şartlarını yerine getirmeyen ya da uluslararası koruma statüleri iptal edilen ve son olarak çalışma izni bulunmadığı halde bir işte çalıştığı tespit edilen kişilerin sınır dışı edilmeleri uygun görülmüştür.(YUKK, 2013, md.54)

Dardağan Kibar (2012, s.55), YUKK çerçevesinde sınır dışı edilme biçimlerini; 1- Güvenlik tedbiri olarak sınır dışı etme, 2- Kamu düzenini korumak amacıyla sınır dışı etme ve 3- Ülkeye giriş, ülkeden çıkış, ülke içinde ikamet ve çalışma izni ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranışların veya bunlarla irtibatlı usulsüzlüklerin yaptırımını olarak sınır dışı etme olmak üzere üç ana başlıkta gruplandırmıştır. Terör örgütü üyesi olma gerekçesiyle sınır dışı edilen bir göçmenle, yalnızca gerekli belgelere sahip olmadan, geçimini sağlamak amacıyla çalışan göçmenin aynı süreçlerden geçmesi ve aynı yaptırımlara maruz kalması sınır dışı etme uygulamasının yeniden düzenlenmesi gerektiğinin en önemli göstergelerinden biri olmuştur.

İnsan hakları çerçevesinde ve gerekli mazeretlerle sınır dışı edilmesi uygun görülmeyen bazı kişiler de mevcuttur (Erten, 2015, s.30). Aynı zamanda kişilerin siyasi kimlikleri de sınır dışı edilmelerini engelleyebilmektedir (Biner, 2016, s.109). Sınır dışı edilemeyecek kişiler 55. madde esas alınarak değerlendirilmiştir. Kanuna göre; sınır dışı edileceği ülkede hayatı riske girecekler, seyahat etmesine engel olacak yaş, hamilelik gibi özel koşulları bulunanlar, tedavi gerektirecek ciddi bir rahatsızlığı olan ve gideceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar, insan ticareti mağdurları ve tedavi sürecinde olan şiddet mağdurları sınır dışı edilemeyecek kişilerdir (YUKK, 2013, md.55).

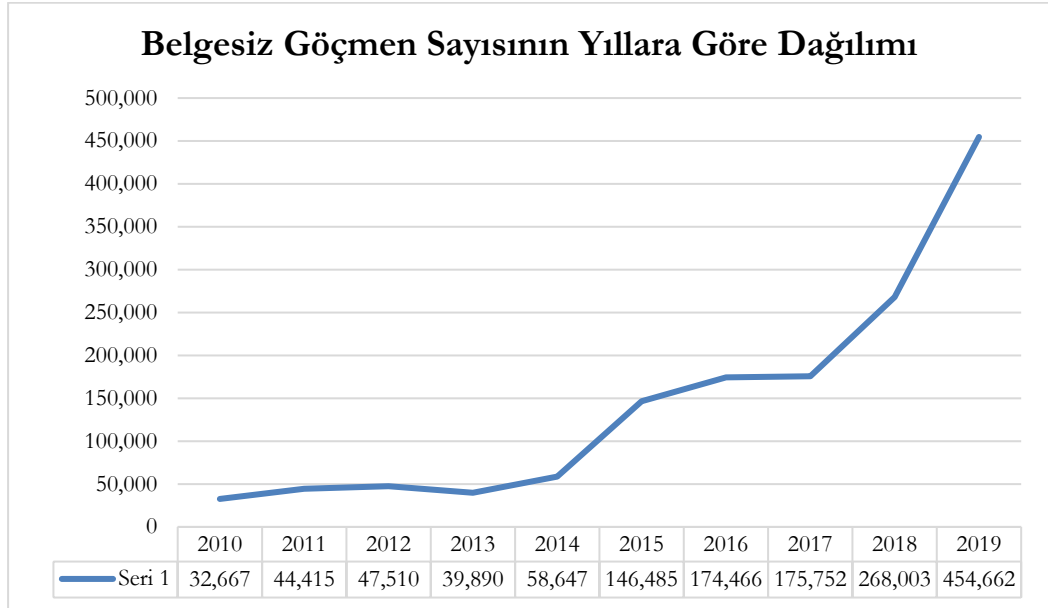
YUKK'ta da belirtildiği gibi, sınır dışı etme kararı alınan göçmen, yasal temsilcisi ya da avukatı, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde karara itiraz için idare mahkemesine başvurabilme hakkına sahiptir (2013, md.53/3). Yasal mevzuat bağlamında ele alındığında, sınır dışı etme kararından sonra itiraz edebilme hakkının tanındığı 15 gün, göçmenlerin karara itiraz edebilmeleri için oldukça kısa tutulmuştur. Madde 57'de (YUKK, 2013) belirtildiği üzere, sınır dışı edilmesine karar verilen göçmenler kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan ya da kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınmaktadır. Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, yakalamayı yapan kolluk birimince kırk sekiz saat içinde geri gönderme merkezlerine götürülmektedir.

Türkiye’de geri gönderme merkezlerinin sayısı yıllara göre, belgesiz göçe oranla, artış göstermiştir. YUKK, 58 ve 59. maddelerinde, idari gözetim altına alınan yabancıların tutulduğu yer olan, geri gönderme merkezleri ve bu merkezlerin işleyişleri hakkında bilgiler vermiştir. YUKK’ta belirtildiği üzere (2013, md.58/2); geri gönderme merkezleri İçişleri Bakanlığı tarafından işletilmektedir. Aynı zamanda İçişleri Bakanlığı, kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yaparak bu merkezleri işletirebilmektedir.

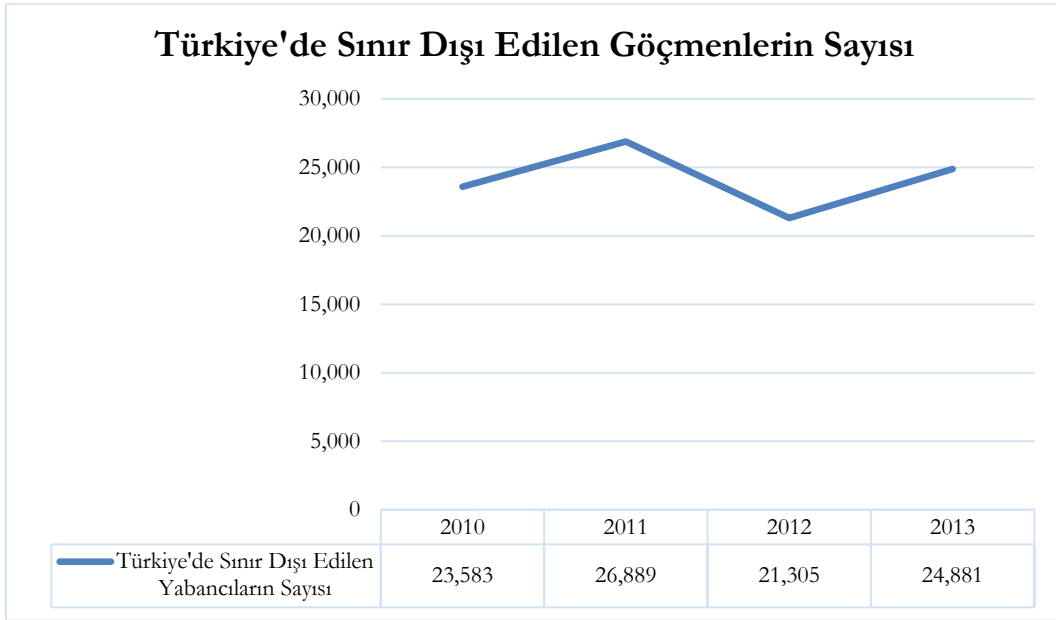
Türkiye’de, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından işletilen toplam 20.000 kişi kapasiteye sahip 28 adet mevcut durumda geri gönderme merkezi ve bir adet kabul ve barınma merkezi bulunmaktadır. Yalnızca Yozgat ilinde bulunan Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne işletilen kabul ve barınma merkezi ise toplamda 100 kişilik kapasiteye sahiptir (GİGM, 2020). Geri gönderme merkezlerinin sayısının artmaya devam ediyor olması, belgesiz göçün artışıyla paralel gerçekleştiğini söylememiz mümkündür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 08.04.2020 tarihli verilerine göre belgesiz göçün yıllara göre artış gösterdiği görülmüştür.

Tablo 1. Türkiye’de bulunan belgesiz göçmen sayısı

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (20.04.2020)

Tablo-1’den de görüleceği üzere 2017 yılından 2018 yılına kadar, belgesiz göçmen sayısında yaklaşık olarak %52 ve 2018 yılından 2019 yılına kadar yaklaşık %70 oranında artış gerçekleşmiştir. Göz ardı edilemeyecek bu artış beraberinde güvenlik önlemlerini ve sınır dışı eylemlerini artırmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün resmî sitesinden ulaşılan sınır dışı edilen yabancıların sayısına ait veriler 2013 yılı itibarıyla sona ermiştir. 2010-2013 arasındaki sınır dışı edilen yabancıların sayısı şu şekildedir:

Tablo 2. Türkiye'de Sınır Dışı Edilen Yabancı Göçmen Sayısı

Kaynak: <https://www.egm.gov.tr/sayfalar/sinir-disi-eylemleri.aspx> (03.01.2019)

Emniyet Genel Müdürlüğünden elde edilen verilere göre yabancılar; sahtecilik, kaçakçılık gibi suçlardan dolayı sınır dışı edilmişlerdir (<https://www.egm.gov.tr>). Resmi kaynaklara göre 2013 yılına kadar erişilebilen bu rakamlara ek olarak İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, katılmış olduğu BM Küresel Göç Mutabakatı Hükümetlerarası Konferansı'nda (Soylu, 2018) yaptığı konuşmada, 2018 yılında toplam 53.860 yabancıların Türkiye'den sınır dışı edildiğini açıklamıştır. Bu açıklamanın yanı sıra yılsonu açıklanan rakamlara göre 2018'de toplam 55.894 belgesiz göçmen sınır dışı edilmiştir (İçişleri Bakanlığı 2018). Ayrıca İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, "Uluslararası Göç ve Ekonomik Uyum Çalıştayı"nın açılışında yapmış olduğu açıklamada 2019 yılı içerisinde sınır dışı edilen göçmen sayısını 75 bin 172 kişi olarak belirtmiş ve bu sayının 2019 sonuna kadar artacağını ileri sürmüştür (<https://www.aa.com.tr/>).

Sınır Dışı Etme Kararının Göçmenler Üzerindeki Etkisi

Daha iyi koşullar altında yaşamak için tercih edilen göç, beraberinde ekonomik, psikolojik ve toplumsal uyum gibi konularda birtakım zorluklara yol açmıştır. Yasal belgelere sahip olmayan belgesiz göçmenler, ülkeye giriş yaptıkları andan itibaren sınır dışı edilmeyi de göze almışlardır (Abadan Unat, 2002, s.7). Sınır dışı etme, uluslararası hukuk kapsamında ele alınmasının yanı sıra göçmen deneyimleri açısından da çalışılması gereken önemli bir konu olmuştur. Sınır dışı edilme, belgesiz göçmenler için büyük bir tehdittir ve bu tehdit dolayısıyla hayatlarını zor şartlar altında yaşayarak, birçok haksızlığa göz yumarak geçirmeyi kabullenmek zorunda kalmışlardır. Allen ve Anderson (2018, s.217) yaptıkları çalışmada, yasaların ve politikaların yalnızca göçü yönetmekle kalmadığına, aynı zamanda sosyal ilişkiler için de büyük bir öneme sahip olduğuna işaret etmiştir. Sınır dışı etme de yasal mevzuatta kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve sosyal ilişkileri doğrudan etkileyen bir konu olmuştur. Sınır dışı etme, ulus devletlerle birlikte varlığını sürdürmüş ve sınırları içerisinde istenmeyen yabancılar için

devletlerin sıklıkla gündeme getirdiği bir uygulama olmuştur (Soysüren, 2014, s.314). Sınır dışı etme yalnızca yabancıları değil, sınır dışı edilen yabancılarla etkileşim kuran yerli halkı da ciddi bir şekilde etkilemiştir (Bartram vd., 2017, s.109). Birlikte geçirilen süreç içerisinde yerli halk ve göçmenler arasında komşuluk, arkadaşlık gibi yakın ilişkiler kurulmuş ve bu ilişkiler sınır dışı uygulaması neticesinde mecburen sona ermiştir.

Sınır Dışı Tehdidi ve Yaşam Mücadelesi Sonucu Olarak Enformel Çalışma

Belgesiz göçmenler, sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya olmaları dolayısıyla hayatlarını devam ettirebilmek adına hiçbir girişimde bulunamamışlardır. Türkiye’de yasal mevzuat, belgesiz göçmenleri birer suçlu olarak kabul etmiştir. İkamet ve çalışma izinlerine erişimin zorluğu göz önünde bulundurulmaksızın, belgesiz olmak sınır dışı edilmenin bir sebebi olarak yasalaştırılmıştır. Türkiye’de belgesiz göçmenlerin ülkeye giriş koşulları göz önüne alınarak düzenlenmiş bir yasanın bulunmaması nedeniyle çalışma izni bulunmayan birçok göçmen sınır dışı edilmiştir (Dedeoğlu, 2011, s.32). Bu da göçmenleri, maddi sıkıntı içerisinde olmakla, sınır dışı edilme riskini göze almak arasında bırakmıştır.

Göçmen işçiler daha çok tarım, inşaat ve mevsimlik işgücüne ihtiyaç duyulan yerlerde çalıştırılmıştır. Bu işlerde yüksek vasıf ve eğitim gerekmediğinden dolayı çoğunlukla düşük ücretli çalıştırılmak üzere, işverenler tarafından göçmenler tercih edilmiştir (Özkarlı, 2015, s.184). Enformel olarak işe başlayan göçmenler, kimi zaman işverenleri tarafından diğer çalışanlardan daha uzun saatler çalıştırılmış, kimi zamanlarda ise maaşlarını bile tam alamamışlardır. İranlı göçmen Farhad, Türkiye’de çalıştığı süreç içerisinde işverenleri tarafından hap aşağılandığını ve hakarete maruz kaldığını, aynı zamanda parasını alamadığını belirtmiştir (Leghtas & Hollingsworth, 2017). Farhad örneğinden yola çıkarak göçmenlerin, göçmen olmaktan doğan zor koşullara ek olarak istihdam alanında da haksızlığa uğradıkları göz ardı edilmemelidir. Enformel çalışan göçmenler, haklarını aramak için polise gitmek isteseler dahi sınır dışı edilme korkusuyla sessiz kalmayı tercih etmişlerdir. Güvencesiz çalıştırılan belgesiz göçmenler için şikâyet edilmek ve sınır dışı hep bir tehdit olmuştur. Bu koşullar belgesiz göçmenlerin emeklerinin sömürülmesine yol açmış, bunun yanı sıra yerli işgücüne olan talebi azaltmış ve ücretlerin düşmesine neden olmuştur (Işığışık, 2010, s.447).

Sınır Dışı Meselesinde Kadınlar ve Çocuklar

Siyasi ve ekonomik nedenlerle gerçekleştirilen göçlerde kadınlar, son dönemde daha fazla görünür hale gelmiş ve sınır dışı riski bulunan göçmen kadınlar maddi ve manevi olarak daha çok sömürüye maruz kalmışlardır. Dedeoğlu ve Gökmen’in (2011, s.94), Türkiye’ye çalışmak için gelmiş olan göçmen kadınlarla yapmış oldukları alan araştırması sonuçlarına göre, sınır dışı edilmek, görüşmecilerin en büyük korkularından birisi olmuştur. Bu korku altında yaşamak göçmenler için göç sürecinde deneyimlemiş oldukları birçok zorluktan yalnızca biridir. Sınır dışı edilme riskine karşılık daha çok ev içi bakım işinde çalışan belgesiz kadınlar, ekonomik ihtiyaçlarının yalnızca bir kısmını enformel olarak gidermelerinin yanı sıra ciddi bir emek sömürüsüne ve istismara maruz kalmışlardır (Dedeoğlu & Gökmen, 2020, s.27). Göçmen olmaktan kaynaklı pek çok zorluğa katlanmalarının yanı sıra hem göçmen hem de kadın olmaları çifte ayrımcılığa maruz kalmalarına sebep olmuştur. Bunun sonucunda düşük ücretli işlerde çalıştırılmış, sömürüye ve cinsel tacize uğramışlardır (Petrozziello, 2013, s.42). Afgan asıllı bir kadın olan Amine, çalıştığı iş yerinde ücretini tam alamadığını ve sıklıkla işyeri sahibinin tacizlerine maruz kaldığını belirtmiştir (Leghtas & Hollingsworth, 2017). Amine’nin

bu anlattıkları benzer şekilde pek çok göçmen kadın tarafından da deneyimlenmiştir (Buz, 2007; Petrozziello, 2013; Dedeoğlu & Gökmen, 2011).

Sınır dışı edilmesi kararıyla idari gözetim altına alınan göçmenler için, gözaltı süresi, kalıcı hasarlar bırakabilen önemli bir dönemdir. Göçmen çocuklar ve aileler için gözaltına alma konusunda birtakım alternatif uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle göçmen çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda idari gözetim altına alınmanın zihinsel ve fiziksel sağlıklarına ve gelişimlerine ciddi hasarlar bıraktığı gözlemlenmiştir (Corlett vd. 2012, s.50). Sınır dışı edilen göçmenler ise, geri gönderilmiş oldukları ülkelerinde çoğu zaman yüksek risk altındadırlar. Göçmenlerin sınır dışı edildikten sonra ne yaşadıkları, sınır dışı edenler tarafından önemsenmemektedir. Yapılan araştırmalara göre, göçmenlerin ülkelerine geri döndüklerinde eşyalarının ve evlerinin kaybedilmesi gibi maddi yoksunlukların yanı sıra travma, depresyon, intihar, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele gibi psikolojik risklerle karşı karşıya oldukları bildirilmiştir (PICUM, 2017, s.24).

Geri Gönderme Merkezlerindeki Mevcut Koşullar

Sınır dışı edilmesine karar verilen göçmenler hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınmaktadır ve bu karar sonucunda göçmenler 48 saat içinde geri gönderme merkezlerine götürülmektedir (YUKK, 2013, md.57). Geri gönderme merkezlerinde kimi zaman göçmenler, insan dışı muamelelere şahit olmuşlardır. Sınır dışı edilme kararı üzerine geri gönderme merkezlerinde tutulan göçmenlerin deneyimlerinin bir kısmı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) yansımıştır.

Filistinli Asalya İsrail saldırıları sonucunda 25 akrabasını kaybetmiş ve kendisinin de can güvenliğinin bulunmaması sebebiyle İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) tarafından, 49 yaralı Filistinli ile birlikte Türkiye'ye getirilmiştir. Yaklaşık 1,5 yıl sonra terör eylemlerine katılabileceği gerekçesiyle hakkında sınır dışı kararı çıkmış ve Kumkapı Yabancılar Misafirhanesine yerleştirilmiştir (Asalya/Türkiye Davası, 2014). Asalya, misafirhanedeki koşulların kendisi gibi engelli bireyler için uygun olmadığını, alafranga tuvalet ve asansör gibi temel altyapı olanaklarının bulunmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda Asalya'nın tedavisi ahkondağı süreç içerisinde yarım kalmıştır (Asalya/Türkiye Davası, 2014). Benzer şekilde Özbekistan'dan Türkiye'ye gelen Alimov, sınır dışı edilme kararı sonrasında Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde tutulmuştur Alimov/Türkiye Davasında (2016) belirtildiği üzere Kumkapı Geri Gönderme Merkezi, böceklerin bulunduğu ve salgın hastalıkların sıklıkla ortaya çıktığı rutubetli bir binadır. Dava raporunda Alimov, dar bir alanda bulunan yaklaşık 30-45 kişi için yalnızca 15 ranzanın bulunduğunu belirtmiştir (Alimov/Türkiye Davası, 2016). Göçmenlerin deneyimleri ışığında geri gönderme merkezlerinin bulunduğu mevcut koşulların insan onuru açısından küçük düşürücü ve sağlıksız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnsan Hakları Bağlamında Sınır Dışı Uygulamaları

Sınır dışı edilen göçmenler hakkında yapılan düzenlemeler arasında göz ardı edilen en belirgin konu insan hakları meselesidir. Vizesi ve ikamet izni bulunmadan Türkiye sınırları içinde bulunan ve çalışma izni olmadan çalışan göçmenlere uygulanan sınır dışı kararı pek çok açıdan belgesiz göçmenleri mağdur etmiştir. Göçmenler hayatlarını devam ettirebilmek adına çalışmak zorunda olsa da sınır dışı edilme korkusuyla, çalışma izni olmadan herhangi bir işe girememiş ya da enformel olarak çalışıp sömürülmeyi göze almıştır. Belgesiz göçmenler, sınır dışı edilme korkusuyla sağlık hizmetlerinden yeterince ya da hiçbir şekilde

faidalanamamaktadır. Yapılan araştırmalarda, çok sayıda belgesiz göçmenin bedensel ve ruhsal sağlık desteklerine ihtiyaç duydukları halde hastaneye gidemedikleri ortaya çıkmıştır (Dedeoğlu & Gökmen, 2011, s.115). En temel insan haklarından biri olan sağlık haklarından yararlanamama, Arendt'in 1996 yılında ortaya atmış olduğu "haklara sahip olma hakkının" günümüzde yeniden gündeme gelmiş olmasını doğrular niteliktedir. (Tekin, 2018, s.245). Evrensel olarak adlandırdığımız insan hakları vardır ancak, uygulanabilirliği konusu tartışmaya açıktır. İnsanların insan olmaktan doğan haklarına yalnızca güçlü temellendirilmiş bir vatandaşlıklarının olması durumunda erişebilecekleri ne yazık ki yadsınamaz bir gerçektir.

Göçmen olmanın insan olmaktan doğan haklara erişimi engellememesi gerekmektedir. Bu hakların evrensel ve herkes için geçerli olduğu uluslararası anlaşmalarla kabul edilmiştir (Körükmez Kaya, 2018, s.266). Ancak buna rağmen belgesiz göçmen olmak; haklara erişimi, sınır dışı edilme korkusuyla, sınırlamaktadır. Göçmenler, karşılaşmış oldukları zorbalıklar dâhil sınır dışı edilme korkusuyla hiçbir konuda emniyete suç başvurusunda bulunamamaktadır. Günümüz koşullarını insan hakları kapsamında ele aldığımızda, göçmenlerin hala sınır dışı korkusu yaşıyor olmaları, sorgulanması ve eleştirilmesi gereken bir konudur. Sınır dışı uygulamasının sınırlandırılması ve sınır dışı edilmek üzere idari denetim altına alınan göçmenlerin insan haklarına uygun bir şekilde, gözaltına alternatif yöntemlerle tutulması gerekmektedir.

Sonuç

Toplumsal güvenlik ve söylem odaklı güvenikleştirme kavramları 1990'lar sonrasında Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde öncülüğünde geliştirilen Kopenhag Okulu tarafından gündeme getirilmiştir. Dil, kültür, dini ve ulusal kimlik ve gelenek kalıplarının devam ettirilebilmesi anlamını taşıyan toplumsal güvenlik Kopenhag Okulu için büyük öneme sahiptir ve ulusların güvenliği için öncelikli olarak toplumsal güvenliğin sağlanması gerektiği öne sürülmüştür. Kopenhag okuluna göre ulusal güvenliğin sağlanabilmesi için söz konusu olan meselenin tehdit olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir ve göçmenler günümüzde doğrudan tehdit unsuru olarak algılanmakta, aynı zamanda göçmenlerin, ulusların homojen kimliğine zarar verdikleri düşünölmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1994 İnsani Kalkınma Raporu'nda ele alınan başlıklarla, artan insan güvenliğinin önemine vurgu yapmıştır. 7 ayrı başlık altında ele alınan insan güvenliği için gereken önlemler göstermektedir ki insan güvenliğinin sağlanamamasından kaynaklanan göç, sınır dışı gibi uygulamalar sebebiyle yeniden insan güvenliğine tehdit oluşturmuştur. Ulus-devletler, ulusal güvenliğin sağlanabilmesine öncelik vermişlerdir ancak insan güvenliğinin sağlanamaması durumunda ulusal güvenliğin temellerinin sağlam olamayacağı kaçınılmazdır. Sınırlarda yaşananlar, göçmenlerin hayatlarını kaybediyor olmaları, en temel insan hakkı olan yaşam haklarının ellerinden alınıyor olması, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi yasadışı olayların artması ulusal güvenliği zedeleyen başlıca unsurlar olarak öne çıkılmaktadır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ulusal güvenliğe yapılan vurgunun azalması beklenirken, 11 Eylül olayları sonucunda tüm dünyada ulusal güvenlik, öncelikli bir politika haline gelmiştir. Uluslararası göç ve terör bağlantısının kurulmasıyla birlikte özellikle deniz sınırı bulunan Avrupa ölkeleri ve ABD, göçmen karşıtı politikalar izlemiş ve bu ölkeler sınırlarını göçmenlere karşı sıkı sıkıya kapatmışlardır. Ulusal güvenliğin askeri anlamda risk altında olması düşünöncesine ilaveten ekonomik ve kültürel anlamda da göçmenler birer tehdit unsuru olarak görölmüştür. Bu tehditler sonucunda göçmenler, yasal haklarından mahrum bırakılmış, hatta

süreç içerisinde ciddi askeri önlemlerle karşılaşmışlardır. Ulusal güvenlik adına ülkelerin alabileceği önlemlerin başında sınır güvenliğini sağlamak adına geliştirilmiş politikalar gelmektedir. Ancak bu politikaların geliştirilmesi sırasında dikkat edilmesi gereken önemli unsurlar bireysel hakların korunmasını sağlamak ve aynı zamanda uluslararası hareketlilikleri engellemek olmuştur. Ülkelerin, sınırlarını ulusal güvenliği tehdit eden unsurları ortadan kaldıracak kadar katı ve işçi ihtiyacını göçmenlerden sağlayabilecek kadar esnek tutması ve bu dengeyi iyi bir şekilde sağlaması gerekmiştir.

Uluslararası göç denildiğinde hiç şüphesiz ulusal sınırlar akla gelmektedir. Ulus devletlerin savaş ya da anlaşmalarla belirlemiş olduğu ve içerisinde kendi egemenliğini tanımladığı sınırlar, ulus aşırı hareketlerle birlikte daha sıkı denetimlere tabi olmuştur. İtalya, İspanya, Malta ve Yunanistan gibi deniz sınırı bulunan Avrupa Birliği ülkeleri kadar katı bir sınır politikası olmayan Türkiye, sınır ve sınır dışı uygulamalarını Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunları (YUKK) kapsamında düzenlemiştir. Türkiye'nin 2013 yılında kabul ettiği YUKK ile birlikte, göç rejiminde yer alan farklı statüler tanımlanmış, çalışma, ikamet, vize, sınır dışı etme gibi göçmenlerin hak ve yükümlülüklerine yer verilen pek çok konunun çerçevesi belirlenmiştir. Birtakım eksiklikler içeren YUKK, sınır dışı etme konusunda vize muafiyet veya ikamet izin süresini aşan ya da çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilen göçmenlerle terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olan yabancıları aynı şekilde değerlendirerek eşit koşullarda sınır dışı edilme kararı alınmasına neden olmuştur. Çalışmanın konusunu oluşturan sınır dışı etme, hukuki bir mesele olduğu kadar günümüzde sosyal açıdan da ele alınması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Sınırlarla birlikte içerdeki ve dışardaki / biz ve öteki ayrımı yükselmiş ve vatandaş olanla olmayan arasındaki hukuki ayrım belirgin bir biçimde öne sürülmüştür. Vatandaş, vatandaş olmayandan fiziksel ve sembolik olarak ayıran sınırlar, aynı zamanda ulus-devletler için güçlü bir egemenlik sembolü haline gelmiştir.

Birçok konuda ötekileştiren ve çoğu zaman kamuoyuna “kaçak” şeklinde tanımlanarak suçlu gösterilen belgesiz göçmenler, özellikle yasal yollardan Türkiye'ye giremedikleri için sınır dışı tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu sebeple haklarını arayamamakta, çoğu zaman sahip oldukları haklardan bile haberdar olmamaktadırlar. Toplumsal uyum konusunda çok istekli olmadıkları gibi, sürekli olarak şikâyet edilme korkusu yaşamaktadırlar. Sınır dışı uygulamalarında mevcut insan güvenliğine ve evrensel insan haklarına aykırı durumlar mevcuttur. Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınan göçmenlere insan hakları çerçevesinde muamele yapılması gerekmektedir. Özellikle çocuklar için travmaya yol açabilecek bu deneyim, psikolojik etmenler göz önünde tutularak gerçekleştirilmelidir. Aynı zamanda sınır dışı etme kararından sonra ülkelere dönen göçmenlerin belirli bir süre denetlenmesi ve ülkelerinde hayati tehlike altında olup olmadıklarının kontrol edilmesi gerekmektedir. Sınır politikalarının insan güvenliği temelinde yeniden düzenlenmesi gerektiği açıktır. Çalışmadan elde edilecek sonuçlardan birisi de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi ve sınır dışı edilecek kişiler konusunda alternatif çözüm yollarına gidilmesi gerektiğidir. Sınır dışı uygulamasının mevcut durumu enformel işgücünün artmasına, göçmen kadınlar ve çocukların istismarına ve insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Vize, ikamet ve çalışma izinlerinin daha ulaşılabilir ve hızlı olması, yasal belgelere sahip olmayan göçmenler için yeni çözüm yollarının aranması, zor şartlarda Türkiye'ye gelmiş göçmenler için yapıcı uygulamalar sağlayacaktır. Uluslararası sınırlarda büyüyen insan hakları krizini önlemek adına uluslararası göç politikalarının insan haklarına dayalı bir yaklaşım olarak kabul edilmesi ve uygulamaların insan güvenliği gözetilerek düzenlenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- ABADAN UNAT, Nermin (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (1. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ADAMSON, Fiona (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *International Security*. 31 (1), 165-199.
- AKMAN, Adem ve KILINÇ, İsmail (2010). AB'de Entegre Sınır Yönetiminin Gelişimi ve AB Sürecinde Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimine Geçiş Çalışmaları. *Türk İdare Dergisi*. (467), 9-29.
- ALLEN, William, ANDERSON, Bridget, VAN HEAR, Nicholas, SUMPTON, Madeleine, DUVELL, Franck, HOUGH, Jennifer, ROSE, Lena, HUMPHRIS, Rachel & WALKER, Sarah (2018). Who Counts in Crises? The New Geopolitics of International Migration and Refugee Governance. *Geopolitics*, 23(1), 217-243.
- ALİMOV/TÜRKİYE DAVASI (2016). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İkinci Bölüm (Başvuru no. 14344/13). (Çev. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı).
- ANADOLU AJANSI (2019, 21 Ekim). <https://www.aa.com.tr/tr/politika/icisleri-bakani-soyly-75-bin-172-kacak-gocmen-sinir-disi-edildi/1620934> adresinden 12.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- ASALYA/TÜRKİYE DAVASI (2014). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İkinci Bölüm (Başvuru no. 43875/09). (Çev. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı).
- BALIBAR, Etienne. (2002). *Politics and the Other Scene* (Translations by Christine Jones, James Swenson, Chris Turner). London: Verso Books.
- BARTRAM, David, POROS, Maritsa V. ve MONFORTE, Pierre (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar* (Çeviren: İtir Ağabeyoğlu Tuncay). Ankara: Hece Yayınları.
- BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, Gülüm. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi. *TBB Dergisi*. (108), 211-258.
- BİNER, Özge (2016). *Türkiye'de Mültecilik: İltica, Geçicilik ve Yasallık Van Uydu Şehir Örneği*. (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- BUZ, Sema (2007). Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 18 (2), 37-50.
- BUZAN, Barry, WEAVER, Ole & WILDE, Jaap De (1997). *Security: A New Framework for Analysis*. UK: Lynne Rienner Publishers.
- BUZAN, Barry and HANSEN, Lene (2009). *The Evolution of International Security Studies*. New York: Cambridge University Press.
- CORLETT, David, MITCHELL, Grant, VAN HOVE, Jeroen, BOWRING, Lucy & WRIGHT, Katherine (2012). *Captured Childhood*. Melbourne: International Detention Coalition.
- CRÉPEAU, François, NAKACHE, Delphine & ATAK, Idil (2007). International Migration: Security Concerns and Human Rights Standards. *Transcultural Psychiatry*. 44 (3), 311-337.
- DARDAĞAN KİBAR, Esra (2012). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11 (2), 53-74.
- DARDAĞAN KİBAR, Esra (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Sınırdışı Etmeye İlişkin Hükümlerinin Getirdiği Yenilikler (Editörler: İbrahim Soysüren & Didem Danış). *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar*. Ankara: Notabene Yayınları. 182-206.
- DEDEOĞLU, Saniye (2011). Türkiye'de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(01), 027-048.
- DEDEOĞLU, Saniye & GÖKMEN, Çisel Ekiz (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar* (1. Baskı). Ankara: Efil Yayınevi.

- DEDEOĞLU, Saniye & GÖKMEN, Çisel Ekiz (2020). Göç Teorileri, Göçmen Emegi ve Entegrasyon: Kadınların Yeri (Derleyenler: Kristen Biehl & Didem Danış). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları*. İstanbul: SU Gender & GAR. 18-37.
- DEMİRTAŞ, Birgül (2019). Mülteciler ve Güvenikleştirme, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.8, Eylül.
- EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. <https://www.egm.gov.tr/sayfalar/sinir-disi-cylemleri.aspx> adresinden 03.01.2019 tarihinde alınmıştır.
- EROĞLU UTKU, Deniz (2018). Eleştirel Güvenlik Perspektifinden Göç ve Güvenlik İlişkisi (Editörler: Sibel Turan & Nergiz Özkural Köroğlu). *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*. London: Transnational Press. 97-114.
- ERTEN, Rifat (2015). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19, (1), 3-51.
- GENÇ, Deniz (2014). Türkiye'nin Yabancıların Hareketliliğine İlişkin Sınır Politikası (Editörler: İbrahim Soysüren & Didem Danış). *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar*. Ankara: Notabene Yayınları. 41-66.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2020). <http://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezleri33> adresinden 20.04.2020 tarihinde alınmıştır.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2020). <http://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri> adresinden 20.04.2020 tarihinde alınmıştır.
- GÖK, Gökçe Oğuz (2016). Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç - Güvenlik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 31, 65-82.
- GÖKALP ARAS, N. Ela (2018). Yeniden Müzakere Edilen Egemenlik ve Sınırlar Bağlamında Uluslararası Göç ve Güvenliğe Avrupa Birliği Penceresinden Eleştirel Bir Bakış (Editörler: N. Aslı Şirin Öner & Suna Gülfur İhlamur Öner). *Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular, Aktörler ve Politikalar*. İstanbul: Der Yayınları. 47-69.
- İŞİĞİÇOK, Özlem (2010). Küresel Gerçeklerle Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçi Sorunu: Boyutları ve Sonuçları. *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (50), 435-453.
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2018, 5 Ocak). https://twitter.com/TC_icisleri/status/1081556070240346112 adresinden 08.01.2019 tarihinde alındı.
- KÖRÜKMEZ KAYA, Lülüfer (2018). Vatandaşlık ve Göç. *Toplum ve Hekim Dergisi*. 33 (4), 262-267.
- KÖŞER AKÇAPAR, Şebnem (2016). Uluslararası Göç Alanında Güvenlik Algılamaları ve Göçün İnsani Boyutu (Editörler: S. Gülfur İhlamur Öner & N. Aslı Şirin Öner). *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları. 563-575.
- LEGHTAS, Izza & HOLLINGSWORTH, Ann (2017). "Yalnızca Hakkımı Arıyorum": Türkiye'deki Mültecilerin Yasal İstihdama Erişimleri Hâlen Bulunmuyor, Refugees International, Aralık 2017, 16.05.2020 tarihinde <https://www.refugeesinternational.org/s/2017-Turkey-Report-Turkish-Trans.pdf> adresinden erişildi.
- MANDACI, Nazif & ÖZERİM, Gökay (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 10 (39), 105-130.
- MARTIN, Susan F. (2014). *International Migration*. New York: Cambridge University Press.
- ÖZKARSLI, Fatih (2015). Mardin'de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler. *Birey ve Toplum*, 9(5), 175-191.
- PAÇACI ELİTOK, Seçil (2013). Turkish Migration Policy Over The Last Decade: A Gradual Shift Towards Better Management And Good Governance. *Turkish Policy Quarterly*. 12, (1), 162-172.
- PETROZZIELLO, Allison J. 2013. *Gender on the Move: Working on the Migration-Development Nexus from a Gender Perspective*. Santo Domingo, Dominican Republic: UN Women.
- PICUM, Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants, (2017), Untold Stories: Immigration Detention and Deportation, *The Report of Picum*, Belgium.
- ROSKIN, Michael G. & BERRY, Nicholas O. (2014). *Uluslararası İlişkiler: Uluslararası İlişkiler'in Yeni Dünyası* (Çeviren: Özlem Şimşek), Ankara: Adres Yayınları.

- RUDOLPH, Christopher (2003). Security and the Political Economy of International Migration. *American Political Science Review*, 97(04), 603–620.
- SOYLU, Süleyman (2018, 10 Aralık). İçişleri Bakanı Soylu'nun BM Küresel Göç Mutabakatı Hükümetlerarası Konferansı Konuşması. <https://www.youtube.com/watch?v=MRpLWfyDRDg&feature=youtu.be> adresinden 04.01.2019 tarihinde alındı.
- SOYSÜREN, İbrahim & DANIŞ, Didem (2014). Giriş (içinde) (Editörler: Didem Danış & İbrahim Soysüren). *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar*. Ankara: Notabene Yayınları.15-38
- SOYSÜREN, İbrahim (2014). Sosyal Bilimler Yazınında Ulusal Devlet ve Yabancıların Sınırdışı Edilmesi Üzerine (Editörler: Didem Danış & İbrahim Soysüren). *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar*. Ankara: Notabene Yayınları. 289-321.
- ŞİRİN ÖNER, N. Aslı & IHLAMUR ÖNER, Suna Gülfer (2018). Giriş: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Göçün Yeri (Editörler: N. Aslı Şirin Öner & Suna Gülfer Ihlamur Öner). *Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular, Aktörler ve Politikalar*. İstanbul: Der Yayınevi. 1-19.
- TEKİN, Serdar (2018). Hannah Arendt ve Haklara Sahip Olma Hakkı, *Toplum ve Hekim Dergisi*, 33 (4), 254-248.
- THEILER, Tobias (2003). Societal Security and Social Psychology. *Review of International Studies*. 29, 249–268.
- UZMAN, Nasrullah (2016). Türkiye'nin Sınır Güvenliği Açısından Suriyeli Sığınmacılar Meselesi. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*. 5 (15), 135-157.
- YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU. (2013). T.C. Resmi Gazete, 28615, 11 Nisan 2013.
- YAZGI, Ahmet Can (2018). İade ve Sınırdışı Etme Kavramlarının Karşılaştırılması. *I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri*. 23-25 Kasım 2017. Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları. 59-81.
- YEŞİLTAŞ, Murat (2015). İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti (136). İstanbul: SETA.
- WALTERS, William (2002). *Deportation, Expulsion, and the International Police of Aliens. Citizenship Studies*, 6(3), 265–292.
- WEINER, Mynor (1992/1993). Security, Stability, and International Migration. *International Security*, 17(3), 91.

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

The concepts of international migration and national security are two globally intertwined concepts with the rise of undocumented migration and forced migration. The theme that is closely related to the issue of national security, which intensifies as a result of global movements, is border inspections. International law has given each state the right to control the entry and exit of foreigners from the country's borders in line with its sovereignty. Nowadays, states have developed new methods and tried to strengthen their deportation practices and border management in order to control migration accelerated by the impact of globalization and to prevent unwanted migration. States that perceived the results of uncontrolled migration movements as threats, tried to keep their borders under control and took various measures. With the determination of the border, it is aimed to determine the "inside" and "the outside", that is, "we" and "the other". In this sense, the issue of the border and changing border throughout history has formed the line between the citizen and the foreigner rather than specifying the line between the two countries. States have been able to make decisions on who can be found within their borders, and have implemented deportation

policies for those who believe that their presence within their borders poses a threat to national security.

Deported in Turkey, Foreigners and International Protection Act (YUKK) which is one of the main topics. YUKK, which was officially accepted in 2013, gathered legal issues for foreigners and made certain rights visible. Regarding the deportation between 52nd and 60th articles of YUKK; who can be deported and who cannot be deported, the process of deportation and the functioning of the removal centers. However, expulsion is a negative process that will have significant effects on people's lives rather than being in the legal order. Deportation, which is the subject of the study, is an important issue that needs to be handled socially as well as a legal issue.

Undocumented immigrants are particularly in danger of deportation for failing to enter Turkey through legal means. For this reason, they cannot search for their rights, and often they are not even aware of their rights. Immigrants taken under administrative detention to be deported must be treated within the framework of human rights. This experience, which may lead to trauma, especially for children, should be carried out taking into account psychological factors. At the same time, immigrants returning to their countries after the expulsion decision should be inspected for a certain period of time and whether they are in life threatening condition. One of the results to be obtained from the study is that the Law on Foreigners and International Protection should be reorganized and alternative solutions should be made for the people to be deported. The current situation of deportation leads to an increase in informal workforce, exploitation of migrant women and children, and human rights violations. Visa, faster and more accessible, not of residence and work permits, the search for new solutions for immigrants who do not have legal documents, will provide constructive practices for immigrants to Turkey in difficult circumstances.

